

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยลักษณะทั่วไปแล้ว เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า ในหลายๆด้าน เหมาะสมแก่การศึกษา โดยคุณสมบัติของพื้นที่ ทั้งลักษณะทางกายภาพ หรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางพืชพรรณ ลักษณะทางนิเวศวิทยา รวมถึงศักยภาพทางพื้นที่ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะที่กล่าวมา ต่างก็มีคุณค่าซึ่งไม่สามารถที่จะประเมินได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้ความสำคัญ และความสนใจ ในการที่จะทำการศึกษามากกว่าทางด้านใดด้านหนึ่ง

ในการศึกษาทางด้านลักษณะทางการภาพ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจ เนื่องจากว่า ลักษณะทางกายภาพ หรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐาน หรือข้อมูลหลัก ที่จะช่วยในการศึกษาทางด้านอื่นๆ ของพื้นที่ต่างๆ ซึ่งสำหรับกรณีอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์นี้ ก็เช่นกัน ที่มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงลักษณะทางพื้นที่ เพื่อที่จะสร้างเป็นฐานข้อมูลสำหรับสนับสนุนต่อการศึกษาทางด้านอื่นๆ ของพื้นที่นี้

สำหรับการศึกษาคครั้งนี้ เป็นลักษณะของการศึกษาทางด้านพื้นที่ โดยอาศัยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ GIS ซึ่งจะทำการรวบรวมข้อมูลทางด้านพื้นที่ต่างๆ ที่สำคัญของพื้นที่ และเน้นข้อมูลทางด้านป่าไม้เป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลหลักสำหรับหน่วยงานทางด้านป่าไม้ และผู้ที่ต้องการใช้งาน ดังนั้นในการศึกษาและทำการสร้างระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจกับลักษณะทางพื้นที่ในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยภาพรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีความหนาวเย็นที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะบนยอดดอย ด้วยความสูง 2,565 ม. จากระดับน้ำทะเล ยอดดอยอินทนนท์จึงเป็นจุดที่สูงที่สุดในประเทศไทย ความสูงระดับนี้ทำให้ยอดดอยมีเมฆหมอกปกคลุมและมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ในสมัยก่อนการเดินทางถึงยอดดอยแห่งนี้ต้องเดินเท้าฝ่าความยากลำบากนานาจนกระทั่งเมื่อมีการสร้างถนนขึ้นสู่ยอดดอยในปี พ.ศ. 2515-2517 พร้อมกับเกิดการท่องเที่ยวที่ทำให้มีผู้มาชมยอดดอยแห่งนี้นับหลายแสนคนต่อปี ผลกระทบที่เห็นได้ชัดคือสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่โล่ง ส่งผลให้อุณหภูมิโดยเฉลี่ยสูงขึ้น

3.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ทิวเขาดนงรังชัยอยู่ทางตอนเหนือของทิวเขาตะนาวศรี เริ่มต้นจาก จ.กาญจนบุรี ทอดตัวยาวขึ้นไปจรดทิวเขาแดนลาวทางตอนบนของ จ.เชียงใหม่ บริเวณ จ.ตาก ทิวเขาดนงรังชัยแยกตัวออกเป็นสามแนวด้วยกัน คือแนวตะวันตก แนวกลางและแนวตะวันออก ภายในอุทยานแห่งชาติประกอบด้วยยอดเขาสูงต่ำสลับซับซ้อน มียอดคอยอินทนนท์เป็นยอดเขาสูงสุด คือสูง 2,565 ม. จากระดับน้ำทะเล

พื้นที่ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ จึงเป็นสันปันน้ำออกไปสองด้านคือ ด้านตะวันตกฝั่งน้ำลงสูงแอ่งที่ราบลุ่มแม่แจ่ม และด้านตะวันออกฝั่งน้ำลงสู่ที่ราบลุ่มแม่ปิง อุทยานแห่งชาติ คอยอินทนนท์จึงเป็นผู้ให้กำเนิดแม่น้ำสำคัญถึงสองสาย คือน้ำแม่แจ่มที่หล่อเลี้ยงผู้คนใน อ.แม่แจ่ม แล้วไหลเลียบผ่านตัวอำเภอไปลงน้ำแม่ปิงทางฝั่งขวา และน้ำแม่ปิงซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชุมชนในภาคเหนือมาแต่อดีตและยังเป็นหนึ่งในแม่น้ำสี่สายที่ให้กำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งนำความอุดมสมบูรณ์สู่ที่ราบลุ่มภาคกลาง

3.2 ลักษณะพืชพรรณ

อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ มีพื้นที่ระดับความสูงต่าง ๆ กัน เริ่มตั้งแต่ 400 ม. จากระดับน้ำทะเลจนถึงระดับสูงที่สุดในประเทศไทย จึงเอื้อประโยชน์ให้พืชพรรณที่ชอบสภาพการดำรงชีวิตแตกต่างกันมาแพร่กระจายอยู่เป็นสังคมพืชหลากหลายประเภทตามระดับความสูง ตั้งแต่ป่าเต็งรังเรื่อยไปจนถึงป่าดงดิบเขา

จากระดับน้ำทะเลประมาณ 400 ม. จนถึงราว 800 ม. พื้นที่ช่วงนี้เป็นดินกรวดหรือดินลูกรังที่มีอินทรีย์วัตถุต่ำ เก็บกักน้ำได้น้อย อีกทั้งในฤดูหนาวจะมีความชุ่มชื้นน้อย เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดพาความหนาวเย็นและความแห้งแล้งมาจากแถบประเทศจีน พืชพรรณที่ชอบสภาพแบบนี้เป็นไม้ในวงศ์ ไม้ยางที่ผลัดใบ เช่น ไม้เต็ง รัง เหียง พลวง จะมาขึ้นรวมกันเป็นป่าเต็งรัง สังเกตได้ว่า ต้นไม้จะไม่สูงหรือใหญ่โตนัก สภาพป่าค่อนข้างโปร่งตา ตามพื้นมีหญ้าหลายชนิด เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว ใบไม้จะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง สีสเหลืองสลับกันไปทั่วผืนป่า แล้วผลัดใบร่วงหมดต้น

ภายในป่าเต็งรังของคอยอินทนนท์ นี้ยังมีป่าดงดิบแล้ง ขึ้นเป็นแนวอยู่ตามริมลำห้วย ซึ่งดินได้รับความชุ่มชื้นอยู่ตลอดทั้งปี พรรณไม้ในป่านี้จึงไม่ต้องผลัดใบอย่างป่าเต็งรังดงนั้น ในหน้าแล้ง เมื่อต้นไม้อ่อนในป่าเต็งรังทิ้งใบหมด เราจะเห็นป่าประเภทนี้ได้ชัดเจน พรรณไม้ในป่านี้มียางแดงและยางปาย เป็นไม้หลัก นอกจากนี้บริเวณที่มีดินลึกและชุ่มชื้นกว่าป่าเต็งรังเล็กน้อย ก็มักจะมีป่าเบญจพรรณปรากฏอยู่เป็นหย่อม ๆ ระดับประมาณ 800 ม. จะเริ่มมีสนสามใบเข้ามาอยู่

ปะปนในป่าเต็งรัง ยิ่งสูงขึ้นพรรณไม้หลักของป่าเต็งรังจะยิ่งลดลง มีสนและไม้จำพวกก่อเพิ่มขึ้นแทน จนถึงประมาณ 1,200 ม. ก็จะเปลี่ยนจากป่าเต็งรังเป็นป่าสนผสมก่อ เราจะเห็นยอดสนสูงขึ้นเหนือไม้พื้นล่างอื่น ๆ ป่าสนผสมก่อจัดเป็นแนวรอยต่อของป่าในระดับที่ต่ำกว่า คือ ป่าเต็งรังกับป่าในระดับสูงขึ้นไป คือ ป่าดงดิบเขา สามารถพบไม้ในวงศ์ไม้วงศ์ไม้วงศ์จากป่าเต็งรัง และไม้ก่อจากป่าดงดิบเขาปะปนอยู่ร่วมกันในป่ารอยต่อแห่งนี้ สนที่พบตั้งแต่ระดับ 800 – 1,200 ม. เป็นสนที่มีอยู่เองตามธรรมชาติ ส่วนที่พบในระดับสูงกว่านี้เป็นสนที่ปลูกเพื่อทดแทนป่าดั้งเดิมที่ถูกทำลายไป

จากระดับ 1,200 ม. ขึ้นไปจนถึงยอดดอย ป่าจะแน่นทึบขึ้นและเขียวชอุ่มอยู่ตลอดทั้งปี ที่ระดับความสูงนี้ จะไม่พบไม้ในวงศ์ไม้วงศ์ไม้วงศ์เลย พรรณไม้หลักจะเป็นพวกก่อ รองลงมาก็มีทะเล่ มณฑาดอย เป็นต้น ตามบริเวณหน้าผาบนยอดดอย สูงสุดของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ยังมีป่ากึ่งอัลไพน์ ประกอบด้วยไม้พุ่มอย่างพวกกุหลาบพันปี ขึ้นอยู่กับไม้ล้มลุกอย่างพวกหนาดต่าง ๆ ที่เรียกว่าป่ากึ่งอัลไพน์ เพราะเป็นสังคมพืชที่ขึ้นในระดับต่ำกว่าสังคมพืชอีกประเภทหนึ่ง คือ ป่าอัลไพน์ ซึ่งพบบนยอดเขาสูงระดับ 3,000 – 4,000 ม. ขึ้นไป มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าและมีพืชล้มลุก ป่ากึ่งอัลไพน์จึงเป็นสังคมพืชในระดับสูงที่สุดที่พบได้ในเมืองไทย และหาดูได้ยาก เนื่องจากมักอยู่ตามยอดเขาสูงที่เป็นหน้าผาชันเท่านั้น

ธรรมชาติอันโดดเด่นที่สุดของดอยอินทนนท์ คือ อาณาจักรแห่งป่าดงดิบเขา ในประเทศไทยมีป่าดงดิบเขาขึ้นตามเทือกเขาตั้งแต่ระดับ 700 ม. จากระดับน้ำทะเลขึ้นไป ที่ดอยอินทนนท์ ป่าดงดิบเขาเริ่มตั้งแต่มุมระดับ 1,200 ม. ป่าดงดิบเขานบนยอดดอยอินทนนท์ มีความพิเศษเพราะเป็นแหล่งรวมพรรณไม้ทั้งจาก เขตร้อน อย่างเช่น พวกอบเชย และจากเขตอบอุ่นทางซีกโลกเหนือ อย่างพวกก่อ กำลังเสือโคร่ง

หากพิจารณาป่าดงดิบเขานบนยอดดอยอินทนนท์ให้ละเอียดขึ้น ก็อาจแยกย่อยได้เป็นป่าดงดิบเขาระดับต่ำ คือ ตั้งแต่มุมระดับ 1,200 – 2,000 ม. และ ป่าดงดิบเขาระดับสูง ตั้งแต่ 2,000 ม. ขึ้นไปจนถึงยอดดอย พรรณไม้เด่นในป่าดงดิบเขาระดับต่ำมีก่อต่าง ๆ หว่า ทะเล่ มณฑาดอย เขียด เป็นต้น แต่ละต้นมีลำต้นโตและสูงชะลูดขึ้นไปประมาณ 35 ม. แตกกิ่งก้านเป็นพุ่มเรือนยอดอยู่ข้างบนตามต้นไม้อาจพบเถาวัลย์ พวกเมื่อย ข้าวเย็นเหนือ องุ่นเถา เลื้อยปะปนกับเถียงต่าง ๆ ตามพื้นดินก็มีบีโกเนียหรือส้มกุ้ง เทียนต่าง ๆ ออกดอกสีเหลือง สีส้มตัดกับสีเขียวของเฟิร์นหลากชนิด

3.3 สถานที่ที่น่าสนใจในคอยอินทนนท์

อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์มีสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งป่าธรรมชาติ ถ้ำ น้ำตก โดยเฉพาะยอดคอย ซึ่งนับเป็นจุดสูงสุดของประเทศไทยนอกจากสถานที่ที่น่าสนใจต่าง ๆ แล้ว อุทยานแห่งชาติ คอยอินทนนท์ ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่น่าสนใจถึงสี่เส้นทาง โดยอยู่บนถนนสายจอมทอง – คอยอินทนนท์ สามเส้นทาง และบนถนนสาย 1192 ไป อ.แม่แจ่ม อีกหนึ่งเส้นทาง สำหรับเส้นทางหลังนี้จะพบกับกลุ่มน้ำตกแม่ปานที่มีความสวยงาม น้ำตกที่เกิดจากลำห้วยแม่ยะแห่งนี้อยู่ทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์

3.4 ระบบการคมนาคม

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1009 หรือ ถ. จอมทอง – คอยอินทนนท์ ซึ่งตัดแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 หรือ ถ. เชียงใหม่ – ฮอด มีระยะทางประมาณ 48 กม. เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างสถานีเรดาห์ของกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ. 2515 มาแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2517 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การคมนาคมจากพื้นราบสู่ยอดคอยก็ทำได้สะดวกและรวดเร็ว ใช้การเดินทางไม่ถึงสองชั่วโมงก็สามารถถึงยอดคอยสูงสุดของประเทศไทยได้

3.5 สรุป

โดยสรุปลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ซึ่งก็คือ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ นี้ มีคุณค่าอย่างสูงในหลายด้าน ทั้งทางด้านระบบนิเวศวิทยา ระบบสิ่งแวดล้อม ระบบการท่องเที่ยว รวมถึงการมีระบบทางด้านที่โดดเด่น ดังนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาไม่ว่าทางด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งในการศึกษาคครั้งนี้ มีความสำคัญในเชิงการนำเสนอข้อมูลทางด้านป่าไม้ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ ซึ่งก็เป็นลักษณะเด่นทางด้านหนึ่งของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ โดยระบบดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับนำไปใช้งานพื้นฐานที่จะนำไปสู่ การศึกษาทางด้านอื่นของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์

จากการที่ได้อธิบายถึงลักษณะต่างๆ ของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ในเกือบทุกด้านๆ ลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญในการที่จะต้องรับรู้เกี่ยวกับลักษณะโดยรวมของพื้นที่ที่ทำการศึกษาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าลักษณะข้อมูลทางด้านฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ และ โครงสร้างของโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เนื่องจากว่า ข้อมูลดังกล่าวบางครั้งไม่สามารถอธิบายได้ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จำเป็นต้องมีการอธิบายเพิ่มเติมในส่วนของการอธิบายลักษณะโดยรวมของพื้นที่ศึกษา เพื่อจะให้ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการอธิบายทางด้าน ฐานข้อมูลทางด้านพื้นที่ และระบบที่จะนำเสนอข้อมูลทางด้านพื้นที่ ซึ่งก็คือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ดังนั้นข้อมูลลักษณะพื้นที่ศึกษา จึงเป็นข้อมูลที่ต้องให้ความสนใจ และศึกษาเพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการทางด้านฐานข้อมูลของพื้นที่ศึกษา และจากนั้นจึงมีการทำการศึกษาในส่วนของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์พื้นที่ป่าไม้อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved